

Rusya Federasyonu ve Ukrayna Çatışmasının Uluslararası Hukuk Açısından Kısa Bir Analizi*

Ozan Emin HALHALLI

Araştırma Görevlisi, Türk-Alman Üniversitesi, İktisadi-İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
ozanemin.halhalli@tau.edu.tr (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 15.06.2022

Kabul: 19.08.2022

Yayın: 01.09.2022

Anahtar Kelimeler:

Uluslararası Hukuk,
Rusya Federasyonu,
Ukrayna, Kırım'ın
İlhakı, Kuvvet
Kullanma Yasağı.

Rusya Federasyonu ile Ukrayna arasında, özellikle son dönemde silahlı çatışmaya dönüşen bazı uyumsuzluklar yaşanmıştır. 16 Mart 2014 tarihinde Kırım'da gerçekleştirilen referandum neticesinde ortaya çıkan hukuki durum, sonrasında her ne kadar Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun almış olduğu 68/262 sayılı Karar ile tanınmamış olsa da önemli bir süreci başlatmıştır. Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhak etmesiyle başlayan bu süreç, gelinen noktada uluslararası hukuk açısından önemli sonuçları beraberinde getirmiştir. Bu sonuçların belki de en önemlisi, Rusya Federasyonu tarafından "Luhansk Halk Cumhuriyeti" ve "Donetsk Halk Cumhuriyeti" olarak adlandırılan toprakların bağımsızlıklarının kabul edilmesidir. Bu tanıma işleminin öncesinde ve sonrasında ortaya çıkan hukuki durumun; Birleşmiş Milletler Andlaşması ve uluslararası örf-âdet kuralları açısından kısaca değerlendirilmesi önemlidir. İki devlet arasında yaşanan uyumsuzluklar çok yönlüdür. Rusya Federasyonu tarafından askeri müdahalenin gerekli olduğuna ilişkin ileri sürülen üç hukuki ifade dikkat çekicidir. Bunlardan ilki, Rusya Federasyonu'nun öneleyici meşru savunma hakkı olduğuna ilişkindir. Ancak, uluslararası hukukta bu argümanı destekleyen yazılı bir norm olmaması nedeniyle ilgili argümanın birçok tartışmayı beraberinde getirdiği de bir gerçektir. İkinci argüman ise Luhansk Halk Cumhuriyeti ve Donetsk Halk Cumhuriyeti tarafından yapılan çağrının karşılığında Rusya Federasyonu'nun Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 51 düzenlemesi uyarınca kolektif meşru savunma hakkının olduğuna ilişkindir. Rusya Federasyonu'nun uluslararası hukuku ilgilendiren son temel argümanı ise Ukrayna'da bazı kesimlere yönelik olarak soykırım, saldırı gibi fiillerin gerçekleştirildiği iddiasıdır. Böylece Rusya Federasyonu, insani amaçla gerçekleştirilen askeri operasyonun uluslararası hukuka uygun olduğunu iddia etmektedir. Uluslararası hukuk açısından ortaya çıkan bu durumun; kuvvet kullanma yasağı, tanıma, self-determinasyon ve benzeri konularla genel bir çerçeveden tartışılması önemli görülmektedir.

A Brief Analysis Of The Russian Federation And Ukraine Conflict In Terms Of International Law

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 15.06.2022

Accepted: 19.08.2022

Published: 01.09.2022

Keywords: International Law, Russian Federation, Ukraine, Annexation of Crimea, Prohibition of Use of Force.

There have been some conflicts between the Russian Federation and Ukraine, which have turned into an armed conflict, especially in the recent period. The legal situation that emerged as a result of the referendum held in Crimea on March 16, 2014, which was not recognized with the resolution 68/262 of the United Nations General Assembly, started an important process. This process, which started with the annexation of Crimea by the Russian Federation, has brought important results in terms of international law at the point reached. Perhaps the most important of these results is the recognition of the independence of the lands called "Luhansk People's Republic" and "Donetsk People's Republic" by the Russian Federation. The legal situation that arose before and after this recognition process; It is important to briefly evaluate it in terms of the United Nations Charter and international customary rules. Disputes between the two states are multifaceted. Three legal statements put forward by the Russian Federation regarding the necessity of military intervention are noteworthy. The first of these concerns the right of the Russian Federation to preventive self-defense. However, since there is no written norm supporting this argument in international law, it is a fact that the relevant argument brings with it many discussions. The second argument is that in response to the call made by the Luhansk People's Republic and the Donetsk People's Republic, the Russian Federation has the right of collective self-defense pursuant to article 51 of the United Nations Charter. The last main argument of the Russian Federation concerning international law is the allegation that acts such as genocide and attacks were carried out against certain groups in Ukraine. With this claim, the Russian Federation accepts that the military operation carried out for humanitarian purposes is in accordance with international law. This situation, which has emerged in terms of international law, should be discussed in a general framework with the prohibition of use of force, recognition, self-determination and similar issues.

Atf/Citation: Halhallı, O. E. (2022). Rusya Federasyonu ve Ukrayna Çatışmasının Uluslararası Hukuk Açısından Kısa Bir Analizi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), s. 442-464.

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. // This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

"This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)"

* 13-15 Mayıs 2022 tarihleri arasında Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Ukrayna Zaporizhzhia National Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından ortaklaşa düzenlenen "Uluslararası Necmettin Erbakan Hukuk Kongresi"nde tebliğ olarak sunulmuş çalışmanın tam metnidir.

GİRİŞ

18.03.2014 tarihi, uluslararası hukuk açısından tartışılmakta olan birçok sorunun yeniden gündeme geleceği önemli bir sürecin başlangıcını ifade eder; bu başlangıç, Kırım'ın Rusya Federasyonu'na bağlanmasıdır. 24.02.2022 tarihi ise bu başlangıç döneminin bir adım ötesine, yani uluslararası hukuk açısından eski ve de yeni soruların beraber tartışılacağı ana sürece işaret eder; 21.04.2022 tarihinde “Luhansk Halk Cumhuriyeti” ve “Donetsk Halk Cumhuriyeti” olarak adlandırılan toprakların bağımsızlıkları Rusya tarafından kabul edilmiştir¹. Sonrasında ise Rusya Federasyonu, Ukrayna'ya yönelik askeri operasyonuna başlamıştır. Bu olay ile birlikte, Rusya Federasyonu'nun hukuki argümanları şekillenmiştir. Özellikle, Birleşmiş Milletler (BM) Andlaşması madde 51 düzenlemesi, Rusya Federasyonu'nun eylemlerinin meşru temeli olarak uluslararası toplumda tartışılmıştır². Bu süreç ile birlikte; jus cogens norm niteliğinde olan kuvvet kullanma yasağının etkisinin bir kez daha tartışılacağı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) sisteminin eleştirileceği bir dönem gündeme gelmiştir³. İfade edilen dönem içerisinde, Uluslararası Adalet Divanı (UAD) ve Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) de etkileri bakımından sıklıkla tartışmalara konu edilmiştir⁴. Tüm bu konular tartışılırken ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BM Genel Kurulu), yaşanan sürece ilişkin her ne kadar hukuken bağlayıcı bir etkisi olmasa da iradesini uluslararası toplum ile paylaşmıştır⁵. Bir yandan hukuki diğer yandan ise diplomatik ve ekonomik yaptırım arayışları ile birlikte, uluslararası hukukun jus cogens normu olan kuvvet kullanma yasağının işlevselliği artırılmaya çalışılmıştır⁶.

Kabul edilmesi gereken önemli bir durum vardır; Rusya Federasyonu'nun Ukrayna topraklarında gerçekleştirdiği eylemlerinin hukuki açıdan doğru bir şekilde nitelendirilmesi ve anlamlandırılması, günümüz uluslararası hukuk sisteminin son yıllarda karşılaştığı en önemli sınavdır. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, karşılaşılan hukuki durumlar hakkında

¹ Botschaft der Russischen Föderation in Deutschland, Erklärung des russischen Außenministeriums zur Anerkennung der Volksrepubliken Donezk und Lugansk als unabhängige Staaten”, 23.02.2022, <https://russische-botschaft.ru/de/2022/02/23/erklaerung-des-russischen-aussenministeriums-zur-anerkennung-der-volksrepubliken-donezk-und-lugansk-als-unabhaengige-staaten/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

² Nußberger, Angelika. “Putins Missbrauch des Völkerrechts”, 08.04.2022, <https://www.forschung-und-lehre.de/politik/putins-missbrauch-des-voelkerrechts-4597> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022); Schmitt, Michael N. “Russia's –special military operation- and the (claimed) right of self-defense”, <https://lieber.westpoint.edu/russia-special-military-operation-claimed-right-self-defense/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022); Güneş, Burak/Demirbaş, Çağrı Emin. “Yasallık ve Meşruiyet İkilemi Açısından Rusya'nın Ukrayna Müdahalesi Üzerine Notlar”, 4 Nisan 2022, <https://www.uikpanorama.com/blog/2022/04/04/yas-mes/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

³ Magid, Shelby. Shalomov, Yulia. “Russia's veto makes a mockery of the United Nations Security Council”, 15.03.2022, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russias-veto-makes-a-mockery-of-the-united-nations-security-council/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022); Schmitt, Michael N. “Russia's –special military operation- and the (claimed) right of self-defense”, <https://lieber.westpoint.edu/russia-special-military-operation-claimed-right-self-defense/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022); Gauseweg, Simon. „Die Ukraine sägt an Russlands Sitz”, 12.03.2022, <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/russland-vereinte-nationen-staendiges-mitglied-sitz-entziehen-veto-sicherheitsrat/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

⁴ Zimmermann, Felix W., Können Russland und Putin verurteilt werden?”, 02.03.2022, <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/igh-istgh-zustaendigkeit-ukraine-krieg-putin-russland-verurteilung/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

⁵ United Nations. Resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/ES-11/1). “Aggression against Ukraine”, 02.03.2022, <https://digitallibrary.un.org/record/3959039> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

⁶ Uygulanan yaptırımların güncel listesi için bakınız: Deutsche-Russische Auslandschandelskammer / Delegation der Deutschen Wirtschaft in Russland. „Übersicht Sanktionen: Sanktionen gegen Russland und russische Gegensektionen”, <https://russland.ahk.de/krisen-infos/uebersicht-sanktionen> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

uluslararası hukuk açısından net çözümler sunmak olmayacaktır. Bunun için henüz erken bir dönem içerisinde bulunmaktadır. Ancak bu çalışmanın temel amacı, uluslararası hukuk sisteminin karşılaştığı meselelerin temel sorularına katkı sunmak olacaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle 24.02.2022 tarihi öncesi, dönemsel açıdan ele alınacaktır. Sonrasında ise süreç, Rusya Federasyonu'nun ileri sürdüğü iddialar ile birlikte ele alınacaktır. Uluslararası hukuk açısından ortaya çıkan güncel durumun; kuvvet kullanma yasağı, tanıma, self-determinasyon benzeri uluslararası hukukun temel konularıyla genel bir çerçeveden tartışılması önemli görünmektedir. Bağlantılı olarak; 16 Mart 2022 tarihli Uluslararası Adalet Divanı tedbir kararı⁷, Uluslararası Ceza Mahkemesinin tutumu⁸, Rusya Federasyonu'nun Avrupa Konseyi üyeliğinden ayrılması⁹, Rusya Federasyonu'nun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde sahip olduğu veto hakkıyla ilgili güncel tartışmalar¹⁰ ve uluslararası toplumda uygulanan yaptırımlar¹¹ önemi göz ardı edilemez diğer konulardır. Bu konu başlıklarına da taraf argümanları çerçevesince yer yer atıflarda bulunulacaktır; ancak bu konular ile ilgili detaylı açıklamalara yer verilmeyecektir. Son bölümde ise uluslararası hukuk açısından tüm değerlendirmeler bütüncül bir şekilde ele alınacaktır.

I. 24.02.2022 TARİHİ ÖNCESİNDE YAŞANAN SÜRECİN ÖZETİ

Ukrayna'nın tarihsel geçmişi eski zamanlara uzanmaktaysa da konumuz itibarıyla, Ukrayna'nın günümüz uluslararası hukuk kişiliğini elde ettiği dönem olan 1991 senesine öncelikle odaklanılmalıdır¹². O dönemde Ukrayna'nın, henüz Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (Sovyetler Birliği) dağılmadan önce özel bir statüsü olduğu yadsınamaz bir gerçektir¹³. Bu özel statüsünün gereği olarak Rusya Federasyonu ve Belarus'un yanı sıra Ukrayna, BM Genel Kurulu önünde Sovyetler Birliğini temsil eden üçüncü devlet konumundaydı¹⁴. Diğer yandan jeopolitik konumu açısından Ukrayna, Avrupa Birliği (AB) ile Rusya arasında bir köprü olmuştur. Sovyetler

⁷ International Court of Justice. "Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide" (Ukraine v. Russian Federation), Order of 16.03.2022, <https://www.icj-cij.org/en/case/182> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

⁸ Kring, Franziska. „Der Ukraine-Krieg vor den Gerichten“, 28.03.2022, <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/fragen-und-antworten-faq-ukraine-krieg-vor-den-gerichten-igh-istgh-voelkerrecht-sanktionen/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

⁹ Legal Tribune Online. "Nach Austritt aus dem Europarat: Die EMRK gilt in Russland bald nicht mehr", 23.03.2022, https://www.lto.de/persistent/a_id/47927/ (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

¹⁰ Seifert, Andre. "Ist das Vetorecht im UN-Sicherheitsrat noch zeitgemäß?", 08.03.2022, in: MDR Aktuell, <https://www.mdr.de/nachrichten/welt/politik/un-sicherheitsrat-veto-recht-russland-100.html> (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

¹¹ CORRECTIV Recherchen für die Gesellschaft. Aktuelle Sanktionen gegen Russland“, aktualisiert: 11.06.2022, <https://correctiv.org/aktuelles/2022/02/28/sanktionstracker-aktuelle-sanktionen-gegen-russland%E2%80%8B/> (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

¹² Ukrayna'nın tarihi süreci hakkında daha detaylı bilgi için bakınız: Aydın, Mahir. "Tarih Boyunca Türkiye-Ukrayna İlişkileri", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 28, 2015-2, s. 31 vd.; Ortaylı, İlber. "Rusya-Ukrayna ve Putin", 27.02.2022, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/rusya-ukrayna-ve-putin-42012036> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022). Sönmez, Abdullah Sait. Bıçakçı, Harun. Yıldırım, Cuma. "Kırım sorunu bağlamında Rusya Ukrayna İlişkilerinin Analizi", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (3), 2015, s. 658 vd; Cabbarlı, Hatem. "İki Güç Arasındaki Ukrayna", *Karadeniz Araştırmaları*, S. 50, Yaz, 2016, s. 96 vd.

¹³ Cabbarlı, s. 102.

¹⁴ Sönmez/ Bıçakçı/ Yıldırım, s. 658 vd.; Cabbarlı, s. 102.

Birliği 1991 senesinde dağılınca bağımsızlığını elde eden Ukrayna, birçok devlet ile karşılaştırıldığında aslında uluslararası hukuk kişiliği açısından uzak olmayan bir geçmişe sahiptir.

Uluslararası hukuk ile ilgili olarak Ukrayna'nın yakın geçmişinde geride bıraktığı belli başlı süreçler vardır. Belki de en önemli örnekler olarak; Ukrayna'nın 2008 senesinde Kuzey Atlantik Andlaşması Örgütüne (NATO'ya) başvurması, Şubat 2010 tarihinde Viktor Yanukoviç'in cumhurbaşkanı seçilmesiyle bu başvurunun askıya alınması, Avrupa Birliği ile ticaret ve ortaklık müzakerelerinin Kasım 2010 tarihinde askıya alınması ifade edilebilir. Yine, 2014 senesinde Kiev'de Bağımsızlık Meydanı'nda başlayan ve birçok sivilin katıldığı protestolar, Maidan Olayları olarak adlandırılmıştır. Bu protestolarda birçok gösterici hayatını kaybetmiştir. İç karışıklıkların artması üzerine, dönemin Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in ülkeyi terk ettiğine ve Rusya Federasyonu'na kaçtığına ilişkin haberler, o günlerde kamuoyu ile paylaşılmıştır¹⁵. Olaylardan birkaç gün sonra ise Kırım Parlamentosu'na silahlı bir grup tarafından el konulmuş, Rusya Federasyonu'nun bayrağı asılmıştır¹⁶. 16 Mart 2014 tarihinde uluslararası hukuk açısından önemli sonuçları beraberinde getirecek olan bir referandum yapılmıştır. Referandum neticesinde, Kırım'da %96.77 ve Sivastopol'de %95.6 gibi büyük bir oy oranıyla Rusya Federasyonu'na bağlanmak yönünde bir sonuç ortaya çıkmıştır¹⁷. 17.03.2014 tarihinde Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin de ilgili sonuçları kabul ederek, self determinasyon hakkı çerçevesince Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı kendi topraklarına dâhil ettiğini gösteren kararı imzalamıştır¹⁸. Kırım'da gerçekleştirilen referandum neticesinde ortaya çıkan hukuki durum, sonrasında her ne kadar Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun almış olduğu 68/262 sayılı Karar¹⁹ ile tanınmamış olsa da önemli bir süreci başlatmıştır.

Ukrayna'nın doğu bölgesinde yer alan Donetsk ve Luhansk isimli iki farklı "Halk Cumhuriyeti" de 2014 senesi içerisinde özerkliğini ilan etmiştir. Bunun üzerine Ukrayna'nın yeni Cumhurbaşkanı Petro Poroşenko, Ukrayna ordusu ile ayrılıkçılara müdahale etmiştir. Sonuç olarak Ukrayna, Rusya Federasyonu ve ayrılıkçılar arasında imzalanan ateşkes metniyle birlikte çatışmalar, 5 Eylül 2014 tarihinde Minsk Şehri'nde sonlandırılmıştır²⁰. Ancak çatışmalar kısa bir süre sonra tekrar başlamıştır. Nihayetinde ise diğer ülkelerin arabuluculuğu ile birlikte Minsk-2 Andlaşması imzalanmıştır²¹. Sürekli silahlı çatışmalara dönüşme de Rusya ile Ukrayna arasındaki anlaşmazlıklar devam etmiştir.

¹⁵ BBC. "Putin: Russia helped Yanukovich to flee Ukraine", 24.10.2014, <https://www.bbc.com/news/world-europe-29761799> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

¹⁶ Independent. "Ukraine crisis: Armed men hoist Russian flag after seizing Crimea Parliament", 27.02.2014, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-crisis-armed-men-hoist-russian-flag-after-seizing-crimea-parliament-9156413.html> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

¹⁷ Taşdemir, Fatma/ Özer, Adem. "Uluslararası Hukuk Açısından Kırım Sorunu: Kosova'nın Rövanşı mı?", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. X, S. 1, 2015, s. 51.

¹⁸ Taşdemir/Özer, s. 51.

¹⁹ United Nations. Resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/68/262). "Territorial integrity of Ukraine", 27.03.2014, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/455/17/PDF/N1345517.pdf?OpenElement> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

²⁰ Daha detaylı bilgi için bakınız: T.C. Dışişleri Bakanlığı. "Ukrayna'da Son Durum ve İkili İlişkiler", <https://www.mfa.gov.tr/ukrayna-da-son-durum-ve-ikili-iliskiler.tr.mfa> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

²¹ Daha detaylı bilgi için bakınız: BBC, "Minsk Anlaşması nedir, neleri kapsıyor ve tarafları kimler?", 23.02.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60488784> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Eylül 2017 tarihinde, Rusya Federasyonu ile ilişkilerin düzelmemesi üzerine Ukrayna, Avrupa Birliği ile ortaklık anlaşması imzalamıştır²². Nisan 2019 seçimleri sonucunda, Ukrayna'nın Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski olmuştur ve Haziran 2021 tarihinde Ukrayna'nın NATO üyeliğine kabulü için girişimlerde bulunmuştur²³. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler öğretilerinde ifade edildiği üzere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği, 1991 senesinden bugüne kadar başta Rusya Federasyonu olmak üzere Sovyetler Birliği devletlerine yönelik üç ayrı temel politikayı takip etmektedir²⁴. Bu temel politikalar; NATO'nun genişlemesi, AB'nin genişlemesi ve demokrasinin genişlemesi olarak ifade edilmektedir²⁵. Rusya, ulusal güvenliğine ve ulusal çıkarlarına aykırı olduğunu ifade ettiği bu yayımlı politikalara sürekli olarak karşı çıkmaktadır²⁶. Bu durum neticesinde Ukrayna'nın Avrupa Birliği ile yakınlaşması, NATO üyeliğini talep etmesi ve ABD ile bu yönde ikili ilişkilerde bulunması nedeniyle Rusya Federasyonu - Ukrayna ilişkileri olumsuz anlamda etkilenmiştir. Bu gelişmelerle bağlantılı olarak da NATO ve Rusya Federasyonu arasında 2014 senesinden bugüne kadar uluslararası topluma yansıyan birçok anlaşmazlık gündeme gelmiştir²⁷.

Tüm bu siyasi ve diplomatik tecrübelerin sonucu olarak, uluslararası hukuk açısından birçok soru işaretinin ortaya çıkacağı bir süreç başlamıştır. Öncelikle 21.02.2022 tarihinde Rusya Federasyonu tarafından "Luhansk Halk Cumhuriyeti" ve "Donetsk Halk Cumhuriyeti" olarak adlandırılan toprakların bağımsızlıkları tanınmıştır. Sonrasında ise 24.02.2022 tarihinde, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin Ukrayna'ya yönelik askeri operasyon başlattığını uluslararası topluma bir video kaydı ile duyurmuştur²⁸. Video kaydında yer alan açıklamalar dikkatle incelendiğinde, Rusya Federasyonu'nun saldırılarına ilişkin uluslararası hukuku ilgilendiren temel argümanlar tespit edilebilir.

II. ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN RUSYA FEDERASYONU'NUN ARGÜMANLARI

24.02.2022 tarihinde Rusya Federasyonu, Ukrayna'ya yönelik askeri operasyon kararı almıştır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin, bu kararın meşru olduğunu ifade ederken bazı temel uluslararası hukuk kurallarına atıf yapmıştır. Konuşmasında, Luhansk Halk Cumhuriyeti ve Donetsk Halk Cumhuriyeti tarafından Rusya Federasyonu'ndan yardım talep

²² Daha detaylı bilgi için bakınız: European Council. "Ukraine: Council adopts EU-Ukraine association agreement", 11.07.2017, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/11/ukraine-association-agreement/> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

²³ Polityuk, Pavel. "Zelenskiy to Biden: give us clear 'yes' or 'no' on Ukraine NATO path", Reuters, 24.06.2021, <https://www.reuters.com/world/zelenskiy-asks-us-clarity-nato-membership-plan-ukraine-2021-06-14/> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

²⁴ Cabbarlı, s. 99.

²⁵ Cabbarlı, s. 99.

²⁶ Meister, Stefan. "Lehren aus der Krise: Die Ukraine, Russland und die EU", Osteuropa, Mai-Juni 2014, Vol. 64, No. 5/6, s. 327 vd.

²⁷ NATO. "Informationsblatt: Russlands Anschuldigungen – eine Richtigstellung", April 2014, https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf/2014_04/20140523_140411-fact_sheet_Russia-ger.pdf (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

²⁸ İlgili konuşmanın Türkçe çevirisi için bakınız: Karakullukçu, Deniz (çev.). "Çeviri / Putin'in Ulusa Sesleniş Konuşması: Geleneksel değerlerimizi yok etmeye çalıştılar", 27.02.2022, <https://serbestiyet.com/haberler/ceviri-putinin-ulusa-seslenis-konusmasi-geleneksel-degerlerimizi-yok-etmeye-calistilar-85581/> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

edildiği ve bu kapsamda da BM Andlaşmasının 51. Maddesi uyarınca bir askeri operasyon kararı alındığı vurgulanmıştır²⁹. Aynı şekilde konuşmanın devamında, Ukrayna hükümeti tarafından 2014 senesinden bu yana Rus nüfusunun da içerisinde bulunduğu ayrılıkçılara karşı aşığılama ve soykırım faaliyetlerinin uygulandığı, bunun insanlığa karşı suç niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Ayrılıkçıların kendi kaderlerini tayin hakkı olduğu; bu hakkın BM Andlaşması madde 1 kapsamında koruma altına alındığı vurgulanmıştır. Diğer yandan Putin, Rusya Federasyonu'na yönelik tehditlerden ve olası daha kötü durumlardan korunmak amacıyla bir faaliyet çabası içerisinde olduklarını ifade etmiştir.

Özetle, Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya yönelik gerçekleştirdiği kuvvet kullanma fiillerinin uluslararası hukuka uygun olduğuna ilişkin ileri sürdüğü temel gerekçeleri:

- Rusya Federasyonu'nun topraklarına yönelik tehditler vardır ve BM Andlaşması m. 51 uyarınca Rusya Federasyonu'nun önleyici amaçla meşru savunma hakkı vardır.
- Bağımsız Luhansk Halk Cumhuriyeti'ne ve Donetsk Halk Cumhuriyeti'ne yönelik silahlı saldırılar vardır. Bu konuda Rusya Federasyonu'ndan yardım talep edilmiştir; yardım çağrısının gereği olarak da yine BM Andlaşması m. 51 düzenlemesi kapsamında Rusya Federasyonu'nun kolektif meşru savunma hakkı vardır.
- Doğu Ukrayna'da bulunan ve içlerinde Rus nüfusun da bulunduğu ayrılıkçı kesimin kendi kaderini tayin hakkına saygı duyulmamıştır; bu kişiler saldırı, aşığılama ve soykırım fiillerine katlanmak zorunda bırakılmıştır. Bu nedenle de Rusya Federasyonu'nun insani müdahale için hukuki gerekçesi vardır.

şeklinde listelenerek ifade edilebilir³⁰.

A. BM Andlaşması m. 51 Düzenlemesi Açısından Argümanların Kısaca Değerlendirilmesi

Uluslararası hukuk öğretisinde de ifade edildiği gibi aslında tüm devletler, kuvvet kullanmanın yasak olduğunu kabul etmektedir; sadece eylemlerinin meşru savunma hakkı kapsamında kaldığını belirterek uluslararası hukuka uygun olduğu sonucuna varmaktadırlar³¹. Örneğin 11 Eylül 2001 saldırısı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri, meşru savunma hakkını kullandığını belirterek terörle mücadele ettiğini gerekçe göstererek Irak ve Afganistan'a karşı askeri operasyonlar düzenlemiştir. Gerek ABD örneği ve gerekse Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya yönelik başlatmış olduğu askeri müdahalesi, kuvvet kullanma yasağının gelişim süreci içerisinde ele alınmalıdır.

²⁹ Bakınız: Karakullukçu, Deniz (çev.). 27.02.2022, <https://serbestiyet.com/haberler/ceviri-putinin-ulusa-seslenis-konusmasi-geleneksel-degerlerimizi-yok-etmeye-calistilar-85581/> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

³⁰ Milanovic, Marko. "What is Russia's Legal Justification for Using Force against Ukraine?", 24.02.2022, <https://www.ejiltalk.org/what-is-russias-legal-justification-for-using-force-against-ukraine/> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).

³¹ Aksar, Yusuf. *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk II*, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 116; Sur, Melde. *Uluslararası Hukukun Esasları*, 14. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, Eylül 2020, s. 293; Pazarıcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk*, 19. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020, s. 561; Aybay, Rona/Oral, Elif. *Kamusal Uluslararası Hukuk*, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 236.

Kuvvet kullanma fiilleri, Birinci Dünya Savaşı öncesinde “haklı savaş” olarak ifade edilen doktrin ile açıklanmaktaydı³². En genel haliyle, kuvvet kullanma fiili hukuki bir yasak kapsamında değildi; aksine, devletlerin egemenliği anlayışı uyarınca devletler kuvvet kullanmaya başvurabilmekteydi. Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan kayıpların da etkisiyle bu anlayış yerini “kısıtlı bir kuvvet kullanma yasağına” bırakmıştır. Milletler Cemiyeti Sözleşmesi içerisinde her ne kadar kuvvet kullanma fiilleri açıkça yasaklanmamış olsa da savaş ilanı için bir ön prosedür öngörülmüştür³³. İkinci Dünya Savaşı ile beraber artık devletlerin kuvvet kullanmalarının “yasak faaliyete” dönüşme süreci de tamamlanmıştır. Kuvvet kullanma yasağı, Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 2/4 düzenlemesinde normatif karşılığını bulmuştur. Ancak bu kapsamda tespit edilmesi gereken en önemli durum, kuvvet kullanma yasağının Birleşmiş Milletler Sistemi içerisinde yaptırımlarla normatif açıdan çok güçlü bir şekilde desteklenememiş olmasıdır. Bunun önündeki en temel engellerden biri, BMGK daimi üyelerinin³⁴ veto hakkına sahip olmasıdır³⁵. BM Andlaşması madde 51 düzenlemesinde ifadesini bulan “...Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez...” ibaresi bu açıdan önemlidir. Veto hakkını kullanan daimi üyelere birisi, bu şekilde Güvenlik Konseyi tarafından alınacak ve kendi çıkarlarıyla örtüşmeyecek kararları engelleyebilecektir. Nitekim ABD ve Arnavutluk tarafından BMGK önüne getirilmiş olan, Rusya Federasyonu’nun Ukrayna’ya yönelik askeri operasyonunu kınayan karar tasarısı da bu şekilde, Rusya tarafından veto edilmiştir³⁶.

Rusya Federasyonu’nun Ukrayna’ya yönelik başlattığı askeri operasyonu, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden en dikkat çekici olaylardandır. Bu askeri operasyon, Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 2/4 kapsamında korunan “kuvvet kullanma yasağı” prensibi ile de doğrudan ilgilidir. Uluslararası Adalet Divanı kararlarında da ilgili düzenlemenin getirdiği yükümlülüklerin sadece Birleşmiş Milletler Andlaşması’ndan doğmadığı; kuvvet kullanma yasağının aynı zamanda uluslararası örf-âdet kuralı olduğu ve jus cogens norm olarak kabul edildiği ifade edilmektedir³⁷. Her ne kadar kuvvet kullanımı yasaklanmış bir faaliyet olsa da Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 51 düzenlemesi, ilgili yasağın istisnasını oluşturmaktadır³⁸. Meşru savunma hakkının kuvvet kullanma yasağının istisnası olarak ne şekilde bir yöntemle yorumlanması gerektiği konusunda öğretide görüş ayrılıkları vardır³⁹.

³² Dalar, Mehmet. “Uluslararası Hukukta ‘Haklı Savaş’ Doktrini: Bir Problemin Analizi”, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, Yıl 4, S. 15, Kış 2008, s. 230 vd.

³³ Aksar, s. 114.

³⁴ Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Çin ve Rusya.

³⁵ BM Andlaşması madde 27 düzenlemesinin gereğidir.

³⁶ United Nations. “Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Wields Veto”, SC/14808 (8979TH Meeting - PM), 25.02.2022, <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm> (Son Erişim Tarihi 19.08.2022); Tagesschau. “Resolution gegen Russland scheitert”, 26.02.2022, <https://www.tagesschau.de/ausland/amerika/un-sicherheitsrat-249.html> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

³⁷ International Court of Justice. “Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua” (Nicaragua v. United States of America), Judgment of 27.06.1986, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>, para. 190 (Son Erişim Tarihi 07.05.2022); Reçber, Kamuran. *Uluslararası Hukuk*, 4. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa, 2020, s. 87.

³⁸ Sur, s. 294; Pazarcı, s. 564 vd.; Aybay/ Oral, s. 237-238.

³⁹ Daha detaylı bilgi için bakınız: Aksar, s. 117 vd.

BM Andlaşması madde 51 düzenlemesini geniş yorumlayanlara göre kuvvet kullanma yasağının istisnası olarak meşru savunma hakkından bahsederken temel alınması gereken, uluslararası örf-âdet kurallarıdır. BM Sistemi yeterli güvenceyi sağlayamamakta; Güvenlik Konseyi güvenilir bir şekilde silahlı çatışmaları önleyememektedir. Bu nedenle bağımsız devletlerin egemenliklerini ve çıkarlarını koruyabilmeleri adına meşru savunma hakkı çerçevesinde kuvvet kullanmaları kabul edilmelidir⁴⁰.

BM Andlaşması madde 51 düzenlemesini dar yorumlayanlara göre ise kuvvet kullanma yasağının istisnası olarak meşru savunma hakkından bahsedebilmek için ancak madde metninde sayılan şartların mevcudiyeti gerekmektedir⁴¹. Bu kabulün doğal sonucu olarak da önleyici meşru savunma, yurt dışındaki vatandaşların korunması veya devletin çıkarları doğrultusunda meşru savunma gerçekleştirilmesi kabul edilemez⁴². Yine bu görüşü kabul edenlere göre; uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılabilmesi için ilgili devlete BM Andlaşması'nda açıkça bu yönde bir izin verilmiş olması gerekir⁴³. BM Andlaşması madde 51 düzenlemesini dar yorumlayanlara göre, hiçbir kuvvet kullanma fiili, uluslararası hukukun ve BM sisteminin amacını yani uluslararası barış ve güvenliği ortadan kaldırmamalıdır. Uluslararası Adalet Divanı, genel hatlarıyla dar yorum yöntemini benimsediğini Nikaragua ile ilgili kararında ortaya koymuştur. Nikaragua ile ilgili kararında Divan, silahlı saldırı niteliğine ulaşmamış bir kuvvet kullanma ya da karışma olayı söz konusu olduğunda muhatap devletin meşru savunma hakkına dayanarak askeri faaliyette bulunamayacağını kabul etmiştir⁴⁴.

1. Önleyici Meşru Savunma

Önleyici meşru savunma öğretide tartışılmaktadır⁴⁵. En genel haliyle önleyici meşru savunma, kendisine yönelik gerçekleşme ihtimali var olan potansiyel bir saldırı tehdidinin bertaraf edilmesi amacıyla bir devletin kuvvet kullanmaya başvurması olarak ifade edilmiştir⁴⁶. Divan Nikaragua kararında, uyuşmazlığın konusuyla sınırlı kalarak, farklı bir değerlendirme yapmaktan kaçınarak önleyici meşru savunmaya ilişkin herhangi bir değerlendirmeye gitmemiştir⁴⁷. Yani sorulması gereken soru; bir devlet herhangi bir silahlı saldırı olmadan önce meşru savunma hakkına dayanarak kuvvet kullanabilir mi?

Önleyici meşru savunmanın günümüzde geçerli olduğunu savunan görüşe göre, meşru savunma hakkı BM Andlaşması m. 51 düzenlemesi içerisinde henüz normatif olarak var olmadan önce de uluslararası örf-âdet hukuku kapsamında korunmaktaydı⁴⁸. Normatif düzenleme ise önceki uluslararası örf-âdet hukuku korumasını yürürlükten kaldırmamıştır⁴⁹. Bu görüş kabul edilirse, uluslararası örf-âdet hukukundan kaynaklanan önleyici meşru savunma hakkı, BM

⁴⁰ Aksar, s. 117.

⁴¹ Keskin, Funda. "BM ve Kuvvet Kullanma", *Avrasya Dosyası*, BM Özel, C. 8, S. 1, İlkbahar 2002, s. 158 vd.

⁴² Keskin, s. 159.

⁴³ Aksar, s. 117.

⁴⁴ *Nicaragua v. United States of America*, para. 247.

⁴⁵ Değdaş, Ulaş Can. "Uluslararası Hukukta Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı", *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 6, 2018, s. 29 vd.; Keskin, s. 158; Aksar, s. 124; Sur, 295; Pazarıcı, s. 565.

⁴⁶ Değdaş, s. 30.

⁴⁷ Pazarıcı, s. 566.

⁴⁸ Keskin, s. 159.

⁴⁹ Keskin, s. 159.

Andlaşması m. 51 düzenlemesinin koruma alanı dışında kalsa da Caroline Doktrini⁵⁰ ile uyumlu olarak günümüzde uygulanmalıdır.

Önleyici meşru savunmanın günümüzde geçerli olmadığını savunanlara göre ise BM Andlaşması'nın imzalanmasının üzerinden yaklaşık 80 sene geçmiştir. Bu sürenin öncesinde uygulanmış olan uluslararası örf-âdet kurallarının etkisi ise tartışmaya açıktır. Prof. Dr. Yusuf Aksar da meşru savunma ile kuvvet kullanımının zaten bir istisna olduğunu belirterek istisnanın dar yorumlanması gerekeceğini ifade etmiştir⁵¹. Genel kabul gören yaklaşım⁵² bu yönde olmakla beraber, meşru savunmanın zorunlu ve orantılı olması halinde BMGK kararının da var olması şartıyla, olası terör eylemlerinin engellenmesi amacıyla önleyici meşru savunma hakkı kapsamında kuvvet kullanımının hukuka uygun olacağı kabul edilmektedir⁵³. Bu kapsamda, Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonunun hukuki dayanaklarından biri olarak ileri sürdüğü önleyici meşru savunma iddiası, günümüz uluslararası hukuk yaklaşımı uyarınca kabul edilebilir görünmemektedir.

2. Kolektif Meşru Savunma

BM Andlaşması madde 51 düzenlemesi, meşru savunma hakkının kolektif yönünü de düzenlemektedir⁵⁴. Bu düzenleme aslında NATO gibi güvenlik amacıyla kurulmuş olan uluslararası örgütlerin hukuki dayanağını oluşturmaktadır⁵⁵. Uluslararası Adalet Divanı yargılamasında ABD, Nikaragua'ya karşı kuvvet kullanma fiilini kolektif meşru savunma kapsamında gerçekleştirdiğini iddia etmiştir⁵⁶. Ancak Divan, kolektif meşru savunma kriterlerinin oluşmadığını; çünkü Honduras, Kosta Rika veya El Salvador'a yönelik herhangi bir silahlı saldırının kayda geçmediğini ve yine ilgili devletlerden ABD'ye bu yönde bir yardım çağrısının da iletilmediğini ifade etmiştir⁵⁷.

Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu için ileri sürdüğü argümanların biri de kolektif amaçlı meşru savunmadır. Ancak kolektif meşru savunma hakkının doğduğundan bahsedebilmek için gerekli olan temel unsurlar gözardı edilmemelidir. Yardım çağrısı, devlet/ler tarafından dile getirilmiş olmalıdır. Ayrıca, yardım çağrısını dile getiren devlet/lere yönelmiş olan bir silahlı saldırı var olmalıdır. Bu unsurların var olmadığı bir durumda kolektif meşru savunma hakkı gündeme gelemeyecektir. Ayrılcı kesimler her ne kadar self-determinasyon haklarını kullandıklarından bahsetmiş ve Rusya Federasyonu tarafından tanınmış olsalar da bilindiği üzere ve genel kabul gören görüşe göre self-determinasyon hakkı kuvvet kullanımı içermemelidir⁵⁸.

⁵⁰ Caroline Doktrini hakkında daha detaylı bilgi için bakınız: Değdaş, 31 vd.

⁵¹ Aksar, s. 124.

⁵² Pazarcı, s. 566.

⁵³ Aksar, s. 131.

⁵⁴ Sur, s. 296; Pazarcı, s. 570.

⁵⁵ Aksar, s. 131.

⁵⁶ Nicaragua v. United States of America, para. 35.

⁵⁷ Nicaragua v. United States of America, para. 238.

⁵⁸ Pazarcı, s. 567 ve s. 572; Örnek için bakınız: United Nations. Resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/68/262). "Territorial integrity of Ukraine", 27.03.2014, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/455/17/PD/F/N1345517.pdf?OpenElement> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

Ayrılıkçı kesimlerin devlet statüsünün kabulü uluslararası hukuk açısından güncel durumda kabul edilebilir görünmemektedir.

3. Ara Değerlendirme

Rusya Federasyonu'nun gerçekleştirdiği askeri operasyonun uluslararası hukuka uygun olduğuna yönelik iddiaları dikkatle ele alınmalıdır. BM Andlaşması madde 51 düzenlemesi uyarınca Rusya Federasyonu'nun ileri sürdüğü gerekçeler değerlendirildiğinde, bazı temel odak noktaları tespit edilmektedir:

- Rusya Federasyonu, BM Andlaşması madde 51 düzenlemesini ve uluslararası örf-âdet kurallarını ileri sürerek önleyici meşru savunma hakkı ile bağlantılı olarak kuvvet kullanımının hukuka uygun olduğu iddiasında bulunmaktadır. Öğretide farklı görüşler olmakla birlikte, günümüz uluslararası hukuk uygulamasında artık önleyici meşru savunma hakkının eski⁵⁹ etkisine sahip olmadığı genel kabul gören görüş olarak ifade edilebilir. Meşru savunma hakkı çerçevesince kuvvet kullanılması zaten bir istisna iken ilgili istisnanın dar yorumlanması daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu dar yorum neticesinde artık günümüzde hiçbir şekilde önleyici meşru savunma hakkı tanınmadığı da düşünülemez. Uluslararası terörle mücadele kapsamında orantılı ve zorunlu olmak, bu yönde bir BMGK kararının var olması koşuluyla kuvvet kullanımının önleyici meşru savunma hakkı ile bağlantılı olarak gündeme gelebileceği ifade edilmektedir⁶⁰. Henüz tam anlamıyla etkisini yitirmemiş olsa da önleyici meşru savunma hakkının Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu açısından hukuki dayanak olarak kabul edilip edilemeyeceği üzerinde durulmalıdır. Henüz bazı soruların cevaplanması için erken bir dönem içerisinde olursa da uluslararası hukuk kişileri tarafından ileride ele alınması gereken olan temel sorular şu şekilde ifade edilebilir:

- Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu zorunlu, kaçınılmaz bir kuvvet kullanımı olarak kabul edilebilir mi? Bir başka ifadeyle, meşru savunma hakkı kapsamında zorunlu bir kuvvet kullanımı olarak kabul edilebilir mi?
- Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu, orantılı bir kuvvet kullanımı olarak kabul edilebilir mi?
- Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu, önleyici meşru savunma hakkı kapsamında bir kuvvet kullanımı olarak kabul edilebilir mi?
- Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu için alınmış Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne ait bir karar var mıdır? (Aslında bu sorunun cevabı şimdiden verilebilir; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından bu yönde alınmış bir karar bulunmamaktadır. Yine de her ne kadar cevabı bilinmekteyse de bu soru, uluslararası yargı kuruluşları tarafından uyuşmazlık özelinde gündeme getirilecektir.)

⁵⁹ Caroline Doktrini ile ortaya çıkan ve o dönem daha güçlü savunulan önleyici meşru savunma hakkının etkisi kastedilmektedir.

⁶⁰ Aksar, s. 131.

- Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu, günümüz önleyici meşru savunma hakkı kapsamında ifade edilen istisnalardan birisi olarak kabul edilebilir mi?
- Rusya, Luhansk Halk Cumhuriyeti'ne ve Donetsk Halk Cumhuriyeti'ne yönelik silahlı saldırılar olduğunu ve bu saldırılarla bağlantılı olarak ilgili devletlerden yardım çağrısı aldığını iddia etmektedir. Nikaragua Kararında Divan, kolektif meşru savunma kriterlerini ele almıştır. Rusya Federasyonu'nun askeri operasyon kararından sadece birkaç gün önce her iki ayrılıkçı kesimi devlet olarak tanınması ve ilgili ayrılıkçılardan kendisine yardım çağrısının iletildiğini ifade etmesi, kolektif meşru savunma kriterlerinin oluşturulmasına yönelik bir meşrulaştırma çabası olarak ele alınabilir⁶¹. Bu doğrultuda ilgili ayrılıkçıların self determinasyon hakları olduğunu uluslararası topluma deklare etmesi de önemli bir ayrıntıdır. Tüm bu değerlendirmeler çerçevesinde ve Uluslararası Adalet Divanı yaklaşımı uyarınca Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonunun uluslararası hukuka uygun bir kolektif meşru savunma olup olmadığının tespiti için bazı sorular sorulmalıdır:
  - Ayrılıkçı grubun self determinasyon hakkı var mıdır?
  - Luhansk Halk Cumhuriyeti ve Donetsk Halk Cumhuriyeti olarak isimlendirilen ayrılıkçı gruplar devlet olarak nitelendirilebilir mi?
  - Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu zorunlu bir kuvvet kullanımı olarak kabul edilebilir mi?
  - Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu orantılı bir kuvvet kullanımı olarak kabul edilebilir mi?
  - Luhansk Halk Cumhuriyeti isimli ayrılıkçı gruba yöneltilmiş ve kayda geçmiş silahlı saldırı eylemleri var mıdır?
  - Donetsk Halk Cumhuriyeti isimli ayrılıkçı gruba yöneltilmiş ve kayda geçmiş silahlı saldırı eylemleri var mıdır?
  - Her iki ayrılıkçı kesim de Rusya Federasyonu'na yardım çağrısını iletmiş midir?
  - Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonu, kolektif meşru savunma kapsamında ele alınabilir mi?

Kuvvet kullanma yasağının istisnası olan BM Andlaşması madde 51 düzenlemesinin değerlendirilmesi neticesinde, henüz yanıtlanması için erken bir dönem içerisinde olursa da uluslararası yargı kuruluşları tarafından uyuşmazlık ile ilgili olarak ileride ele alınması muhtemel olan bazı sorular tespit edilmiştir. Bu sorulardan bazılarının günümüzde her ne kadar erken bir dönem içerisinde olursa da kısmen cevap verilebilir. Ancak saldırıların günümüzde devam ediyor olması nedeniyle, bu sorular henüz tam anlamıyla yanıtlanabilir sorular değildir.

B. Rusya Federasyonu'nun İnsani Müdahale Gereçesiyle Kuvvet Kullanma İddiası Açısından Kısa Bir Değerlendirme

Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonunun hukuki gerekçelerinden bir diğeri, Doğu Ukrayna'da bulunan ve içlerinde Rus nüfusun da bulunduğu ayrılıkçı kesimin kendi kaderini tayin

⁶¹ Öğretide benzer durumlar ile ilgili olarak yer alan bir eleştiri için bakınız: Aybay/Oral, s. 279.

hakkına saygı duyulmadığına yöneliktir. Rusya Federasyonu, bu kişilere yönelik olarak; saldırı, aşağılama ve soykırım fiillerinin gerçekleştirildiğini iddia etmektedir⁶². Bu iddiadan yola çıkarak, insani amaçlı müdahale doktrini uyarınca Rusya, askeri operasyonunu uluslararası hukuka uygun bir müdahale olarak iddia etmektedir.

İnsani amaçla kuvvet kullanımı, bir devlette bulunan insanlara yönelik o devlet tarafından gerçekleştirilen; insanlığa karşı suçlar, işkence, soykırım vb. suçların önlenmesi temelinde şekillenen bir kuvvet kullanım biçimi olarak ifade edilebilir⁶³. Uluslararası hukuk düzenlemeleri, insani amaçlı olarak kuvvet kullanılması konusunda doğrudan, açık bir hukuk kuralı içermemektedir⁶⁴. Bu nedenle devletler insani amaçla kuvvet kullanımına başvurmak istedikleri zaman bu fiillerini uluslararası örf-âdet hukukuna dayandırmaktadır⁶⁵. Her ne kadar insani müdahalelerin daha farklı ve eski tarihli örnekleri olsa da Rusya Federasyonu'nun eski görüşünü yansıtmaya itibariyle önemli bir örnekten bahsedilmelidir. 24 Mart 1999 tarihinde NATO güçleri Kosova'da askeri operasyon gerçekleştirmiştir. NATO, bu operasyonu insani amaçla kuvvet kullanımı olarak nitelendirmişti⁶⁶. Rusya Federasyonu ise o dönemde insani amaçla kuvvet kullanımına karşı çıkmaktaydı ve BM Andlaşması madde 2/4 düzenlemesinin dar yorumlanması gerektiğini ileri sürmekteydi⁶⁷. Rusya Federasyonu, insani amaçla müdahalenin ancak BMGK kararıyla istisnai olarak gündeme gelebileceğini savunmaktaydı⁶⁸. 24 Şubat 2022 tarihinde, bu defa Rusya insani amaçla askeri operasyon gerçekleştirdiğini uluslararası toplumla paylaşmıştır. Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'da insani amaçla askeri operasyon düzenleyebilmesine izin veren herhangi bir BMGK kararı da bulunmamaktadır.

Yugoslavya, NATO'nun Kosova'da gerçekleştirdiği insani amaçla kuvvet kullanımı aleyhine Uluslararası Adalet Divanı önünde dava açmıştır. Ancak Yugoslavya'nın ilgili müdahale dönemi içerisinde devlet statüsünün olmaması nedeniyle talebi kabul görmemiştir. Uluslararası Adalet Divanı bu başvuruyu incelemeyerek birçok soruyu yanıtsız bırakmıştır ve öğretilerde bu durum eleştirilmiştir⁶⁹. İnsani amaçla kuvvet kullanımının uluslararası hukuka uygun olup olmadığı; şayet uygun ise hangi şartlar altında kuvvet kullanımının kabul edilebileceği benzeri sorular, halen cevabı aranan uluslararası hukuk sorularıdır. Bir yandan, BMGK siyasi yapısı nedeniyle insanlığa karşı suç, soykırım, işkence vb. eylemler uluslararası toplumda karşılıksız kalmakta; diğer yandan ise devletler insani amaç doğrultusunda kuvvet kullanımını suistimal etme eğilimindedir. Uluslararası hukuk alanında daha önceki tarihlerde de sık sık sorulmuş olan; konumuz ile bağlantılı olarak yukarıda yer verilen örnek ile belirtildiği üzere 1999 tarihinde de

⁶² Milanovic, Marko. "What is Russia's Legal Justification for Using Force against Ukraine?", 24.02.2022, <https://www.ejiltalk.org/what-is-russias-legal-justification-for-using-force-against-ukraine/> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).

⁶³ Sak, Yıldırım. "Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye'de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler", *Uluslararası İlişkiler*, C. 11, S. 44, Kış 2015, s. 124.

⁶⁴ Sak, s. 123.

⁶⁵ Jayakumar, Kirithi. "Humanitarian Intervention: A Legal Analysis", 06.02.2012, <https://www.e-ir.info/2012/02/06/humanitarian-intervention-a-legal-analysis/> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022); Sur, s. 296.

⁶⁶ Sak, s. 135; Sur, s. 296; Aksar, s. 133.

⁶⁷ Aksar, s. 134.

⁶⁸ Aksar, s. 134.

⁶⁹ Aksar, s. 135.

sorulan bazı sorular günümüzde, 2022 tarihinde de aynı şekilde soru olarak gündeme getirilmeye muhtaç bırakılmıştır:

- BM Andlaşması madde 2 fıkra 4 düzenlemesinin öngördüğü iki istisna beraber ele alındığında; yani BM Andlaşması madde 51 düzenlemesinde öngörülen meşru savunma hakkı ve BM Andlaşması VII. Bölüm altında düzenlenmiş olan BM Güvenlik Konseyi tarafından kuvvet kullanılmasına yönelik olarak verilecek bir yetki/izin halinin birlikte değerlendirilmesi neticesinde, insani amaçla kuvvet kullanımı, uluslararası hukuka uygun bir müdahale biçimi olarak kabul edilebilir mi?
- Yukarıda yer verilen sorunun yanıtı olumlu olacaksa, insani amaçla kuvvet kullanmanın şartları ve sınırları nasıl tespit edilmelidir?

III. ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN SÜRECE KATKI SUNAN DİĞER BAZI GELİŞMELER

Rusya Federasyonu'nun saldırıları neticesinde, uluslararası toplumda çeşitli şekillerde hukuki adımlar atılmıştır. Bunlardan ilki Ukrayna'nın Uluslararası Adalet Divanı'na başvurması ile ilgilidir. Ukrayna, kendisine yönelik saldırıların sona erdirilmesi tedbir talebiyle birlikte Uluslararası Adalet Divanı önünde Rusya Federasyonu aleyhine bir hukuki süreç başlatmıştır⁷⁰. Diğer bir gelişme, dönemin Uluslararası Ceza Mahkemesi Başsavcısı Karim Khan'ın uyuşmazlıkla ilgili olarak hukuki temelde bazı açıklamalarda bulunmuş olmasıdır⁷¹. Üçüncü dikkat çekici gelişme ise uluslararası toplumda Rusya Federasyonu'nun birçok yaptırım ile karşılaşmış olmasıdır⁷². Son olarak Rusya Federasyonu'nun Avrupa Konseyi üyeliğinin askıya alınması ve neticesinde de kendisinin Avrupa Konseyi üyeliğinden ayrılması, önemli bir diğer gelişmedir⁷³. Uyuşmazlıkla ilgili olarak yaşanan gelişmelerin kısa bir şekilde incelenmesi, uluslararası hukuk açısından uyuşmazlığın bugüne kadar doğurduğu sonuçlarını bütüncül bir şekilde kavrayabilmek adına önemli olacaktır.

A. Soykırım Sözleşmesi Kapsamında Uluslararası Adalet Divanı'na Yapılan Başvuru Hakkında Kısa Bir Değerlendirme

Ukrayna, 12 Ocak 1951 yürürlük tarihli Soykırım Sözleşmesi'nden⁷⁴ doğan yükümlülüklerine aykırı hareket ettiğini ileri sürerek Rusya Federasyonu aleyhine Uluslararası

⁷⁰ International Court of Justice. "Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide" (Ukraine v. Russian Federation), Order of 16.03.2022, <https://www.icj-cij.org/en/case/182> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

⁷¹ Kring, Franziska. „Der Ukraine-Krieg vor den Gerichten“, 28.03.2022, <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/fragen-und-antworten-faq-ukraine-krieg-vor-den-gerichten-igh-istgh-voelkerrecht-sanktionen/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

⁷² CORRECTIV Recherchen für die Gesellschaft. „Aktuelle Sanktionen gegen Russland“, aktualisiert: 11.06.2022, <https://correctiv.org/aktuelles/2022/02/28/sanktionstracker-aktuelle-sanktionen-gegen-russland%E2%80%8B/> (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

⁷³ Legal Tribune Online. „Nach Austritt aus dem Europarat: Die EMRK gilt in Russland bald nicht mehr“, 23.03.2022, https://www.lto.de/persistent/a_id/47927/ (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

⁷⁴ 1948 tarihli Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkındaki Sözleşme.

Adalet Divanı'na tedbir talepli bir başvuruda bulunarak bazı durumların tespitini istemiştir⁷⁵. Başvurusunda Ukrayna, Rusya Federasyonu'nun kendi topraklarında soykırım yaptığına ilişkin bir iddia ileri sürmemektedir. Hatırlanacağı üzere Rusya Federasyonu, Ukrayna'nın kendi topraklarında yani Donetsk ve Luhansk Bölgelerinde soykırım yaptığını iddia ederek bir askeri operasyon gerçekleştirmişti. İşte Ukrayna ise Rusya Federasyonu'nun bu şekilde gerçekleştirilen bir kuvvet kullanma eylemi neticesinde Soykırım Sözleşmesi'ne aykırı hareket ettiğini; çünkü Sözleşme'nin soykırım eylemlerini önlemek ve cezalandırmak konusunda bir başka devlete yetki tanımadığını ileri sürmektedir. Ukrayna, başvurusunda Divan'dan bu konuda aşağıda yer verilen bazı durumların tespitini istemiştir⁷⁶:

- Tespiti istenen ilk konu: Rusya Federasyonu'nun açıklamalarına karşılık Ukrayna'daki Luhansk ve Donetsk Bölgelerinde herhangi bir şekilde Soykırım Sözleşmesi madde 3 düzenlemesi anlamında bir soykırım eylemi gerçekleştirilmemiştir.
- Tespiti istenen diğer durum: Ukrayna'daki Luhansk ve Donetsk Bölgelerinde gerçekleştiği ileri sürülen sözde soykırım iddialarına yönelik olarak Rusya Federasyonu, Ukrayna'ya yönelik herhangi bir hukuki temelli askeri müdahalede bulunamaz.
- Sözde Bağımsız Luhansk ve Donetsk Halk Cumhuriyetleri tarafından yapılan 22.02.2022 tarihli açıklamaların yanlış bilgiler içerdiği; soykırım iddialarının bu kapsamda dayanaksız olduğu kabul edilmelidir. Ukrayna bu durumun da tespitini talep etmektedir.
- Tespiti istenen diğer bir konu: Rusya Federasyonu tarafından 24.02.2022 tarihinde ilan edilen ve uygulanmaya başlanan askeri operasyonun dayanak noktasının sözde soykırım iddiaları olduğu ve bu iddiaların ise hukuken Soykırım Sözleşmesi kapsamında bir karşılığı olmadığı kabul edilmelidir.
- Rusya Federasyonu'ndan, sözde soykırım iddialarına dayalı olarak, güç kullanımı da dâhil olmak üzere, Ukrayna'da ve Ukrayna'ya karşı herhangi bir hukuka aykırı eylemde bulunmayacağına dair güvence talep edilmelidir. Bu kapsamda Ukrayna'nın tedbir talebi vardır.
- Rusya Federasyonu'nun sözde soykırım iddiasına dayalı olarak gerçekleştirdiği kabul edilebilecek tüm eylemlerinin sonucu olarak Ukrayna'nın tam tazminat talebi vardır.

Uluslararası Adalet Divanı, henüz Ukrayna'nın taleplerini karara bağlamamıştır⁷⁷. Divan, Statüsü uyarınca, kendisinden geçici tedbir talebinde bulunulduğunda, talep edilenlerden tamamen veya kısmen farklı olan tedbirleri belirtme yetkisine sahip olduğunu hatırlatmıştır⁷⁸. Divan, yukarıda açıklanan durumla ilgili olarak, davadaki nihai karara kadar Rusya Federasyonu'nun 24 Şubat 2022'de Ukrayna topraklarında başlattığı askeri operasyonları askıya alması gerektiği

⁷⁵ Ukraine v. Russian Federation, Order of 16.03.2022, para. 1.

⁷⁶ Ukraine v. Russian Federation, Order of 16.03.2022, para. 2.

⁷⁷ Tarih: 11.06.2022.

⁷⁸ Ukraine v. Russian Federation, Order of 16.03.2022, para. 79.

kanaatindedir⁷⁹. Ayrıca Divan, Rusya Federasyonu Daimi Temsilcisinin, “Donetsk Halk Cumhuriyeti” ve “Lugansk Halk Cumhuriyeti” tarafından askeri destek talebiyle Rusya Federasyonu'na başvurulduğuna ilişkin Birleşmiş Milletler'deki ifadesini hatırlatmıştır. Bu ifadeden yola çıkarak Divan, Rusya Federasyonu'nun, kendisi tarafından yönlendirilebilecek veya desteklenebilecek herhangi bir silahlı birimin, bu askeri operasyonları ilerletmek için hiçbir adım atmamasını sağlama yükümlülüğü olacağına da tedbiren karar vermiştir⁸⁰. Divan'ın bu şekilde bir tedbir kararı vermesinin temel nedeni, Rusya Federasyonu'nun bazı yerel güçleri silahlandırdığına yönelik iddiaların var olmasıdır. Bu tedbir kararı ile birlikte, Rusya Federasyonu'nun silahlandığı yerel güçler var ise bu güçlerin de hiçbir adım atmamasını sağlamakla yükümlü olduğu vurgulanmıştır. Uluslararası Adalet Divanı son olarak, uyuşmazlık hakkında karar verilene kadar her iki tarafın da uyuşmazlığın daha kötü bir duruma gelmemesine yönelik sorumluluğu olduğunu hatırlatmıştır⁸¹.

B. Uluslararası Ceza Mahkemesi Açısından Kısa Bir Değerlendirme

Uluslararası Ceza Mahkemesi, sürekli nitelikte bir uluslararası yargı kuruluşudur ve yalnızca uluslararası toplumu derinden etkilemiş olan ciddi suçlar açısından, gerçek kişiler üzerinde bir yargı yetkisine sahiptir⁸². Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü madde 5 düzenlemesi uyarınca Mahkeme; saldırı suçu, insanlığa karşı suçlar, soykırım suçu ve savaş suçları açısından yargı yetkisine sahiptir. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü madde 33 düzenlemesine göre istisnalar öngörülmüş olsa da genel itibarıyla, amirin emrine itaat edildiğinden bahisle ilgili suçlardan kaynaklanan sorumluluktan kurtulmak da mümkün değildir. Ayrıca konumuz açısından önemli olan temel düzenleme, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü madde 27 düzenlemesidir. İlgili düzenlemeye göre Mahkeme, kişiler arasında herhangi bir ayrıma gitmemiştir. Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı, asker vb. resmi görevliler de diğer kişiler gibi Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde yargılanabilecektir⁸³. Bu kapsamda, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin'in emirlerinin uluslararası hukuka aykırı kabul edildiği varsayımında, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Putin ile ilgili olarak yargı yetkisinin gündeme gelip gelmeyeceği önemli bir sorudur. Ancak, her iki devlet de güncel durumda Mahkeme'nin yargı yetkisini tanımamaktadır. Devletler her ne kadar Mahkeme'nin yargı yetkisini kabul etmemiş olsalar da Güvenlik Konseyi tarafından Mahkemeye yapılacak bir bildirim neticesinde, Mahkeme'nin ilgili uyuşmazlık özelinde yargı yetkisinin olacağı kabul edilmektedir⁸⁴. Ancak ilgili mekanizma, Rusya Federasyonu'nun veto hakkı nedeniyle işletebilir görünmemektedir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü madde 42 düzenlemesi uyarınca, Savcılık Makamı, Mahkeme'den bağımsız bir yapılanmaya sahiptir⁸⁵. Bu özelliği nedeniyle de Savcılık, karşılaştığı bir uyuşmazlık ile ilgili olarak kendiliğinden harekete geçebilmektedir. Ancak Savcılık Makamı,

⁷⁹ Ukraine v. Russian Federation, Order of 16.03.2022, para. 81.

⁸⁰ Ukraine v. Russian Federation, Order of 16.03.2022, para. 81.

⁸¹ Ukraine v. Russian Federation, Order of 16.03.2022, para. 83.

⁸² Daha detaylı bilgi için bakınız: Aksar, s. 164 vd.

⁸³ Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, R. Murat. *Uluslararası Ceza Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 379.

⁸⁴ Tezcan/Erdem/Önok, s. 389 vd.; Aksar, s. 181.

⁸⁵ Tezcan/Erdem/Önok, s. 367.

Statü'ye taraf olmayan bir devlette veya kendi ülkesinde olan, Statü'ye taraf olmayan bir devletin vatandaşının eylemleri ile ilgili olarak yargı yetkisini gündeme getirememektedir. Bu nedenle de ilk bakışta Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin hakkında ve Statü'de öngörülmüş olan istisna durumlar saklı kalmak kaydıyla kendisinin emirlerine itaat ederek Statü'de yer alan suçları işleyen kişiler hakkında, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisinin olmayacağı düşünülebilir. Ancak Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü madde 12/3 düzenlemesi uyarınca, devletler her ne kadar Statü'ye taraf olmasalar bile tarafı oldukları bir uyuşmazlıkla ilgili olarak Mahkeme'ye yapacakları bir bildirim ile Statü'de Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suç tipleri ile bağlantılı olan ve uluslararası hukuku ilgilendiren olaylar için Mahkeme'nin yargı yetkisini tanıyabilmektedirler⁸⁶. Ukrayna, Kırım'ın ilhakı sonrasında ilgili düzenlemede öngörülen yöntemi kullanmıştır⁸⁷; “Kasım 2013 tarihinden günümüze değin, Kırım'ın ilhakı ve Doğu Ukrayna'da yaşanan olaylarla bağlantılı olarak” Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisini süresiz olarak tanımıştır⁸⁸. Bahse konu bildirim neticesinde Ukrayna'nın aslında Mahkeme'nin yargı yetkisini tanıdığı ve bu kapsamda Savcılık Makamı'nın Ukrayna'da yaşananlar açısından soruşturma yetkisinin olduğu kabul edilebilir⁸⁹. Uluslararası Ceza Mahkemesi Başsavcısı Karim Khan da basın açıklamalarında bu durumu ifade etmiş ve soruşturma yürütüldüğünü kamuoyuna duyurmuştur⁹⁰.

Uluslararası Ceza Mahkemesi önünde, Ukrayna'da yaşanan olaylarla ilgili olarak bir soruşturma yürütülmektedir⁹¹. Bu soruşturma henüz çok erken bir aşamadır. Kampala Konferansı'nda alınan kararlar nedeniyle ve Statü'ye eklenen 15*bis* maddesi uyarınca, saldırı suçu açısından Mahkeme'nin yargı yetkisinin çok sınırlı bir şekilde gündeme gelebileceği bilinmektedir. Örneğin, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'ne taraf olmayan bir devletin vatandaşı söz konusuysa ya da saldırı suçu sayılabilecek bir eylem, Statü'ye taraf olmayan bir devletin topraklarında gündeme gelmiş ise bu durumda Mahkeme, saldırı suçu açısından yargı yetkisini kullanamamaktadır⁹². Yine Taraf Devletler Meclisi tarafından Kampala Konferansı'nda alınan kararlar uyarınca da devletler, saldırı suçu açısından Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisini onaylamadığı sürece Mahkeme'nin ilgili devletin vatandaşları üzerinde yargı yetkisi gündeme gelemeyecektir⁹³. Bu durumlar nedeniyle saldırı suçu açısından Mahkeme'nin yargı yetkisinin çok sınırlı bir şekilde gündeme gelebileceği kabul edilmektedir. Ayrıca saldırı suçu açısından BMGK ile Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin ortak hareket etmesi de bir gereklilik

⁸⁶ Tezcan/ Erdem /Önok, s. 375.

⁸⁷ Embassy of Ukraine. Declaration Recognition Jurisdiction, 09.04.2014, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022); Minister for Foreign Affairs of Ukraine, 08.10.2015, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Ukraine_Art_12-3_declaration_08092015.pdf (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

⁸⁸ Zimmermann, Felix W.. „Können Russland und Putin verurteilt werden?“, 02.03.2022, <https://www.ito.de/recht/hinter-gruende/h/igh-istgh-zustaendigkeit-ukraine-krieg-putin-russland-verurteilung/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

⁸⁹ Tezcan/Erdem/Önok, s. 392 vd.

⁹⁰ International Criminal Court. “ICC Prosecutor Karim A.A. Khan QC announces deployment of forensics and investigative team to Ukraine, welcomes strong cooperation with the Government of the Netherlands”, in: News, Statement: 17.05.2022, <https://www.icc-cpi.int/news/icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-announces-deployment-forensics-and-investigative-team-ukraine> (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

⁹¹ Soruşturmanın detayları için bakınız: <https://www.icc-cpi.int/ukraine> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

⁹² Statü'ye eklenen 15*bis* maddesinin 5. bendi uyarınca Mahkeme'nin yargı yetkisini kısıtlayıcı bir durumdur.

⁹³ Statü'ye eklenen 15*bis* maddesinin 4. bendi uyarınca Mahkeme'nin yargı yetkisini kısıtlayıcı bir durumdur.

olarak görünmektedir⁹⁴. Rusya Federasyonu'nun BMGK bünyesinde veto hakkının olması ve saldırı suçu ile ilgili Mahkeme'nin yargı yetkisinin kısıtlı hallerde gündeme gelmesinin, güncel soruşturma açısından önemli bir dezavantaj olduğu kabul edilmelidir. Buna karşılık, soruşturmanın daha çok insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve soykırım suçu açısından yürütüleceği öngörülebilir bir durumdur.

C. Uluslararası Hukuk Açısından Rusya Federasyonu'na Uygulanan Yaptırımlar ve Rusya Federasyonu'nun Avrupa Konseyi Üyeliğinden Ayrılması Süreci Hakkında Kısa Bir Değerlendirme

Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 2 fıkra 4 düzenlemesi uyarınca, devletler, diğer devletlerin toprak bütünlüğüne karşı kuvvet kullanmaktan kaçınmalıdırlar. Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 39 uyarınca, barış tehdidinin bozulması ve saldırı eyleminin varlığı halinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, uluslararası hukukun izin verdiği bazı önlemlere başvurabilmektedir. Rusya Federasyonu ise kendisi aleyhine bir karar çıkmasını engellemek adına veto hakkı ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin karar almasını engellemektedir. Bu şekilde sorumluluktan kurtulmaya çalışmaktadır. Oysaki kuvvet kullanma yasağı jus cogens niteliktedir ve kuralın ihlali durumunda hiçbir devlet esas itibarıyla sorumluluktan kurtulamaz⁹⁵. Ancak benzer durumlarda her defasında tecrübe edilmektedir ki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyeleri, veto hakkı ile birlikte, ihlale uğrayan jus cogens normun sorumluluk hukuku açısından etkisini zayıflatmaktadır.

Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından 2001 tarihinde kabul edilen “*Uluslararası Hukuka Aykırı Fiiller Sebebiyle Devletin Sorumluluğuna İlişkin Maddeler*” neticesinde, uluslararası hukuk kurallarının ihlali durumunda devletlerin sorumluluğunun nasıl ele alınacağı belirlenmeye çalışılmıştır⁹⁶. Uluslararası Hukuka Aykırı Fiiller Sebebiyle Devletin Sorumluluğuna İlişkin Maddeler içerisinde düzenlenmiş olan normlar incelendiğinde, muhatap devletin sorumluluğunun doğabilmesi için uluslararası hukuka aykırı olan eylemin devlet ile ilişkisinin kurulması ve o eylemin devlete yüklenebilmesi gerekmektedir⁹⁷. Rusya Federasyonu'nun bir jus cogens norma aykırı davranışta bulunduğu ve kuvvet kullanımına başvurduğu kabul edilirse; ilgili eylemin Rusya Federasyonu ile ilişkilendirilmesi, Rusya Federasyonu'na yüklenebilir olması gerekmektedir. Rusya Federasyonu, kuvvet kullanma yasağının Birleşmiş Milletler Andlaşması düzenlemelerinde öngörülen iki istisnasından ilki olan madde 51 düzenlemesine dayanarak sorumluluğunun doğmayacağını iddia etmektedir. Ancak yukarıda da vurgulandığı üzere, jus cogens normların ihlalden kaynaklanan sorumluluklardan kurtulmak için devletlerin meşru savunma iddiasında bulunamayacağı hatırlanmalıdır⁹⁸. Bu genel kabulün varlığına rağmen meşru savunma hakkı, bir jus cogens norm olan kuvvet kullanma yasağının istisnası olarak Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 51 düzenlemesinde yerini bulmuştur. Bu noktada, Rusya Federasyonu'nun eyleminin Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 51 düzenlemesi içerisinde kalıp kalmadığı sorusuyla tekrar karşılaşılmaktadır. Rusya Federasyonu'nun eylemlerinin

⁹⁴ Aksar, s. 171.

⁹⁵ Aksar, s. 220.

⁹⁶ Aksar, s. 202.

⁹⁷ Reçber, s. 169 vd.

⁹⁸ Aksar, s. 220.

Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 51 düzenlemesi kapsamında olmadığını düşünenler; devletler, uluslararası örgütler, bölgesel nitelikteki örgütler birçok ekonomik yaptırım kararı almışlardır⁹⁹. Bu yaptırımlar incelendiğinde, 22.02.2022 tarihinden günümüze¹⁰⁰ kadar 6344 yaptırım uygulandı; Mart 2014 tarihinden günümüze kadar 10.801 yaptırım uygulandı ve bu yaptırımların büyük çoğunluğunun ise sırasıyla ABD (1.242), Birleşik Krallık (966), İsviçre (1052) ve AB (832) tarafından uygulandığı tespit edilmektedir¹⁰¹. Yaptırımların 5071 tanesinin bireylere yönelik olduğu; 1096 tanesinin şirketlere, 174 tanesinin kurum ve kuruluşlara ve 3 tanesinin ise gemilere ilişkin olduğu bilinmektedir¹⁰². Diğer taraftan, bu ekonomik yaptırımlar ise Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 2 fıkra 4 düzenlemesine aykırı bir kuvvet kullanma biçimi olarak da kabul edilmemektedir¹⁰³. Yalnızca, Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 2 fıkra 7 düzenlemesi uyarınca bu yaptırımların ölçülü olması gerektiği¹⁰⁴ ifade edilmektedir¹⁰⁵.

Ekonomik yaptırımların dışında, Rusya Federasyonu'nun karşılaştığı politik yaptırımlar da olmuştur. Örneğin, 28.02.1966 tarihinde Avrupa Konseyi'ne katılmış olan Rusya Federasyonu'nun üyeliği askıya alınmıştır. 25.02.2022 tarihinde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Rusya Federasyonu'nun askeri operasyonuna karşılık olarak Avrupa Konseyi Statüsü madde 8 düzenlemesi¹⁰⁶ uyarınca bir süreç başlatıldığını ve Rusya Federasyonu'nun Avrupa Konseyi'ndeki temsil haklarının askıya alındığını duyurmuştur¹⁰⁷. 10.03.2022 tarihli toplantısında Bakanlar Komitesi, 25.02.2022 tarihli kararını hatırlatmış ve Rusya Federasyonu'nun insan haklarına aykırı, sivil halka yönelik eylemlerini kınadığını belirtmiştir¹⁰⁸. Rusya Federasyonu, Avrupa Konseyi üyeliğinden çekilmek istediğini ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile artık hukuken bağlı olmayacağını içeren bildirisini Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne sunmuştur.

⁹⁹ Europäischer Rat (Rat der Europäischen Union), EU Sanktionen gegen Russland: ein Überblick, 8.06.2022, <https://www.consilium.europa.eu/de/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

¹⁰⁰ Tarih: 14.06.2022.

¹⁰¹ CORRECTIV Recherchen für die Gesellschaft. „Aktuelle Sanktionen gegen Russland“, aktualisiert: 11.06.2022, <https://correctiv.org/aktuelles/2022/02/28/sanktionstracker-aktuelle-sanktionen-gegen-russland%E2%80%8B/> (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

¹⁰² CORRECTIV Recherchen für die Gesellschaft. „Aktuelle Sanktionen gegen Russland“, aktualisiert: 11.06.2022.

¹⁰³ Valta, Matthias. Wirtschaftssanktionen gegen Russland und ihre rechtlichen Grenzen, 28.02.2022, <https://verfassungsblog.de/wirtschaftssanktionen-gegen-russland-und-ihre-rechtlichen-grenzen/> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022), s. 3.

¹⁰⁴ Rusya Federasyonu'nun *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* (SWIFT) sisteminden çıkarılmasının ölçülü bir müdahale olup olmadığı uluslararası hukuk açısından tartışılmaktadır. Daha detaylı bilgi için bakınız: Valta, Matthias. Wirtschaftssanktionen gegen Russland und ihre rechtlichen Grenzen, 28.02.2022, <https://verfassungsblog.de/wirtschaftssanktionen-gegen-russland-und-ihre-rechtlichen-grenzen/> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

¹⁰⁵ Valta, s. 3.

¹⁰⁶ Avrupa Konseyi Statüsü madde 8: “Avrupa Konseyinin, üçüncü madde hükümlerini ciddi surette ihlal eden, her üyesi temsil hakkından bir süre için mahrum edilebilir ve Bakanlar Komitesi tarafından 7. Maddedeki koşullar dâhilinde Konseyden çekilmeye davet edilebilir. Bu davet dikkate alınmadığı takdirde Komite, bizzat Komitenin tayin edeceği tarihten itibaren söz konusu üyenin artık Konseye mensup olmadığına dair karar verebilir.”

¹⁰⁷ Council of Europe. 1426ter meeting, Situation in Ukraine – Measures to be taken, including under Article 8, 25.2.2022, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a5a360 (Son Erişim Tarihi: 14.6.2022).

¹⁰⁸ Council of Europe. 1428ter meeting, Consequences of the aggression of the Russian Federation against Ukraine, 10.3.2022, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a5c619 (Son Erişim Tarihi: 14.6.2022).

Bunun üzerine Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, 15 Mart 2022 tarihinde, Rusya Federasyonu'nun artık örgüte üye olamayacağını oybirliği ile değerlendirmiştir¹⁰⁹. Rusya Federasyonu'nun üyeliği, Avrupa Konseyi Statüsü madde 7 usulü uyarınca sona erecektir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi artık Rusya Federasyonu açısından bağlayıcı olmayacaktır. Uluslararası hukukta Rusya Federasyonu'na uygulanan bir yaptırım neticesinde, Rusya Federasyonu'nun karşı eylemi ile birlikte, bireylerin insan haklarının korunması açısından olumsuz bir sonuç ortaya çıkmıştır. Küresel yaptırımların, bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunması açısından olumsuz sonuçlar doğurması, aslında uluslararası hukukun yaptırımlarının ulusal hukuka doğrudan etkisinin önemli bir örneği olmuştur.

SONUÇ

Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı kendi topraklarına dâhil etmesiyle başlayan ve Ukrayna'ya askeri operasyon kararı ile şekillenen bütün bir süreç söz konusudur. Bu süreç, uluslararası hukuk açısından birçok sorunun sorulmasına neden olmuştur. Özellikle; önleyici meşru savunmanın uluslararası hukuka uygun olup olmadığı, insani amaçla müdahalenin uluslararası hukuka uygun olup olmadığı temel sorular olarak karşımıza çıkmıştır. Uyuşmazlık özelinde, kolektif meşru savunmanın unsurlarının nasıl ele alınması gerekeceği de bir diğer sorunu ortaya çıkarmıştır. Özetle, Birleşmiş Milletler Andlaşması madde 51 düzenlemesi, bir jus cogens norm olan kuvvet kullanma yasağının istisnası şeklinde, Rusya Federasyonu'nun eylemlerinin hukuki dayanağı, tartışmanın ise odak noktasıdır. Yine bu süreç ile birlikte, jus cogens norm niteliğinde olan kuvvet kullanma yasağının istisnalarının ve bu istisnalar nedeniyle de jus cogens normun etkisinin tartışılacağı bir başka dönemin ortaya çıktığı kabul edilebilir. Bu yeni dönem içerisinde, uluslararası hukukun senelerdir cevapsız bıraktığı soruların yanıt bulabilmesi adına Uluslararası Adalet Divanı'nın ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin uyuşmazlığı incelemeye yönelik çaba içerisinde oldukları fark edilmiştir. Bir yandan hukuki diğer yandan ise uluslararası toplumun diplomatik ve ekonomik yaptırım arayışları ile birlikte, uluslararası hukukun jus cogens normu olan kuvvet kullanma yasağının işlevselliğinin artırılmaya çalışıldığı da gözlemlenmiştir. Ayrıca yaptırımların bireysel hak ve özgürlüklere ilişkin sonuçlar meydana getirmesi ve ulusal hukuk açısından doğrudan sonuçlar doğurmaya elverişli olması dikkate değer bulunmuştur.

Çalışmayla birlikte, Rusya Federasyonu'nun uluslararası hukuk açısından ifade ettiği argümanları da somutlaştırılmıştır. Bu argümanların, uluslararası hukukta bulunduğu karşılık tespit edilmiştir. Bunun için de her bir argüman ile ilgili sorulması gereken temel sorular ifade edilmiştir. Henüz incelenen uyuşmazlık ile ilgili erken bir dönem içerisinde yer alındığı için de sorulara genel itibarıyla cevap vermekten kaçınılmıştır. Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya yönelik başlatmış olduğu ve hali hazırda süregelen askeri operasyonunun, bir jus cogens norm olan kuvvet kullanma yasağına aykırı olup olmadığı, uluslararası yargı kuruluşları tarafından çok uzak olmayan bir gelecekte tespit edilecektir. Bu tespit için sorulacak temel sorular, çalışma ile birlikte öngörülmeyle çalışılmıştır.

¹⁰⁹ Council of Europe. Parliamentary Assembly, Opinion 300 (2022), 15.3.2022, <https://pace.coe.int/en/files/29885/html> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

KAYNAKÇA

- Aksar, Yusuf. *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk II*, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- Aybay, Rona/Oral, Elif. *Kamusal Uluslararası Hukuk*, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.
- Aydın, Mahir. “Tarih Boyunca Türkiye-Ukrayna İlişkileri”, Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, S. 28, 2015-2, s. 31-44.
- BBC, “Mins Anlaşması nedir, neleri kapsıyor ve tarafları kimler?”, 23.02.2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60488784> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- BBC. “Putin: Russia helped Yanukovich to flee Ukraine”, 24.10.2014, <https://www.bbc.com/news/world-europe-29761799> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).
- Botschaft der Russischen Föderation in Deutschland, „Erklärung des russischen Außenministeriums zur Anerkennung der Volksrepubliken Donezk und Lugansk als unabhängige Staaten”, 23.02.2022, <https://russische-botschaft.ru/de/2022/02/23/erklarung-des-russischen-aussenministeriums-zur-anerkennung-der-volksrepubliken-donezk-und-lugansk-als-unabhaengige-staaten/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).
- Cabbarlı, Hatem. “İki Güç Arasındaki Ukrayna”, Karadeniz Araştırmaları, Sayı 50, Yaz, 2016, s. 95-123.
- CORRECTIV Recherchen für die Gesellschaft. „Aktuelle Sanktionen gegen Russland“, aktualisiert: 11.06.2022, <https://correctiv.org/aktuelles/2022/02/28/sanktionstracker-aktuelle-sanktionen-gegen-russland%E2%80%8B/> (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).
- Council of Europe. 1426ter meeting, Situation in Ukraine – Measures to be taken, including under Article 8, 25.2.2022, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680a5a360 (Son Erişim Tarihi: 14.6.2022).
- Council of Europe. 1428ter meeting, Consequences of the aggression of the Russian Federation against Ukraine, 10.3.2022, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168_0a5c619 (Son Erişim Tarihi: 14.6.2022).
- Council of Europe. Parliamentary Assembly, Opinion 300 (2022), 15.3.2022, <https://pace.coe.int/en/files/29885/html> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).
- Dalar, Mehmet. “Uluslararası Hukukta ‘Haklı Savaş’ Doktrini: Bir Problemin Analizi”, Muhafazakar Düşünce Dergisi, Yıl 4, Sayı 15, Kış 2008, s. 229-248.
- Değdaş, Ulaş Can. “Uluslararası Hukukta Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı”, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, Sayı 6, 2018, s. 21-40.
- Deutsche-Russische Auslandshandelskammer / Delegation der Deutschen Wirtschaft in Russland. Übersicht Sanktionen: Sanktionen gegen Russland und russische Gegensanktionen”, <https://russland.ahk.de/krisen-infos/uebersicht-sanktionen> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

Embassy of Ukraine. Declaration Recognition Jurisdiction, 09.04.2014, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/declarationRecognitionJurisdiction09-04-2014.pdf> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

Europäischer Rat (Rat der Europäischen Union), EU Sanktionen gegen Russland: ein Überblick, 8.06.2022, <https://www.consilium.europa.eu/de/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

European Council. “Ukraine: Council adopts EU-Ukraine association agreement”, 11.07.2017, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/11/ukraine-association-agreement/> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Gauseweg, Simon. Die Ukraine sägt an Russlands Sitz”, 12.03.2022, <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/russland-vereinte-nationen-staendiges-mitglied-sitz-entziehen-veto-sicherheitsrat/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

Güneş, Burak. Demirbaş, Çağrı Emin. “Yasallık ve Meşruiyet İkilemi Açısından Rusya’nın Ukrayna Müdahalesi Üzerine Notlar”, 4 Nisan 2022, <https://www.uikpanorama.com/blog/2022/04/04/yas-mes/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

Independent. “Ukraine crisis: Armed men hoist Russian flag after seizing Crimea Parliament”, 27.02.2014, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/ukraine-crisis-armed-men-hoist-russian-flag-after-seizing-crimea-parliament-9156413.html> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

International Court of Justice. “Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide” (Ukraine v. Russian Federation), Order of 16.03.2022, <https://www.icj-cij.org/en/case/182> (Son Erişim Tarihi 07.05.2022).

International Court of Justice. “Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua” (Nicaragua v. United States of America), Judgment of 27.06.1986, <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf> (Son Erişim Tarihi 07.05.2022).

International Criminal Court. “ICC Prosecutor Karim A.A. Khan QC announces deployment of forensics and investigative team to Ukraine, welcomes strong cooperation with the Government of the Netherlands”, in: News, Statement: 17.05.2022, <https://www.icc-cpi.int/news/icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-announces-deployment-forensics-and-investigative-team-ukraine> (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

Investigation of Situation in Ukraine, <https://www.icc-cpi.int/ukraine> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

Jayakumar, Kirthi. “Humanitarian Intervention: A Legal Analysis”, 06.02.2012, <https://www.e-ir.info/2012/02/06/humanitarian-intervention-a-legal-analysis/> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).

Karakullukçu, Deniz (çev.). “Çeviri / Putin’in Ulusa Sesleniş Konuşması: Geleneksel değerlerimizi yok etmeye çalıştılar”, 27.02.2022, <https://serbestiyet.com/haberler/ceviri-putinin-ulusa-seslenis-konusmasi-geleneksel-degerlerimizi-yok-etmeye-calistilar-85581/> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Keskin, Funda. “BM ve Kuvvet Kullanma”, Avrasya Dosyası, BM Özel, C. 8, S. 1, İlkbahar 2002, s. 149-174.

Kring, Franziska. „Der Ukraine-Krieg vor den Gerichten“, 28.03.2022, <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/fragen-und-antworten-faq-ukraine-krieg-vor-den-gerichten-igh-istgh-voelkerrecht-sanktionen/> (Son Erişim Tarihi 07.05.2022).

Legal Tribune Online. “Nach Austritt aus dem Europarat: Die EMRK gilt in Russland bald nicht mehr”, 23.03.2022, https://www.lto.de/persistent/a_id/47927/ (Son Erişim Tarihi 11.06.2022).

Magid, Shelby. Shalomov, Yulia. “Russia’s veto makes a mockery of the United Nations Security Council”, 15.03.2022, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russias-veto-makes-a-mockery-of-the-united-nations-security-council/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022)

Meister, Stefan. “Lehren aus der Krise: Die Ukraine, Russland und die EU”, Osteuropa, Mai-Juni 2014, Vol. 64, No. 5/6, s. 323-331.

Milanovic, Marko. “What is Russia’s Legal Justification for Using Force against Ukraine?”, 24.02.2022, <https://www.ejiltalk.org/what-is-russias-legal-justification-for-using-force-against-ukraine/> (Son Erişim Tarihi: 09.05.2022).

Minister for Foreign Affairs of Ukraine, 08.10.2015, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/Ukraine_Art_12-3_declaration_08092015.pdf (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

NATO. “Informationsblatt: Russlands Anschuldigungen – eine Richtigstellung”, April 2014, https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_04/20140523_140411-fact_sheet_Russia-ger.pdf (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Nußberger, Angelika. „Putins Missbrauch des Völkerrechts“, 08.04.2022, <https://www.forschung-und-lehre.de/politik/putins-missbrauch-des-voelkerrechts-4597> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

Ortaylı, İlber. “Rusya-Ukrayna ve Putin”, 27.02.2022, <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/rusya-ukrayna-ve-putin-42012036> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Pazarıcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk*, 19. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2020.

Polityuk, Pavel. “Zelenskiy to Biden: give us clear ‘yes’ or ‘no’ on Ukraine NATO path”, Reuters, 24.06.2021, <https://www.reuters.com/world/zelenskiy-asks-us-clarity-nato-membership-plan-ukraine-2021-06-14/> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Reçber, Kamuran. *Uluslararası Hukuk*, 4. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa, 2020.

Sak, Yıldırım. “Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye’de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 11, S. 44, Kış 2015, s. 121-153.

Schmitt, Michael N. “Russia’s –special military operation- and the (claimed) right of self-defense”, <https://lieber.westpoint.edu/russia-special-military-operation-claimed-right-self-defense/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

Seifert, Andre. “Ist das Vetorecht im UN-Sicherheitsrat noch zeitgemäß?”, 08.03.2022, in: *MDR Aktuell*, <https://www.mdr.de/nachrichten/welt/politik/un-sicherheitsrat-veto-recht-russland-100.html> (Son Erişim Tarihi: 11.06.2022).

Sönmez, Abdullah Sait. Bıçakçı, Harun. Yıldırım, Cuma. “Kırım sorunu bağlamında Rusya Ukrayna İlişkilerinin Analizi”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (3), 2015, s. 656-670.

Sur, Melda. *Uluslararası Hukukun Esasları*, 14. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, Eylül 2020.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. “Ukrayna’da Son Durum ve İkili İlişkiler”, https://www.mfa.gov.tr/ukrayna_da-son-durum-ve-ikili-iliskiler.tr.mfa (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Tagesschau. “Resolution gegen Russland scheitert”, 26.02.2022, <https://www.tagesschau.de/ausland/amerika/un-sicherheitsrat-249.html> (Son Erişim Tarihi: 08.05.2022).

Taşdemir, Fatma/Özer, Adem. “Uluslararası Hukuk Açısından Kırım Sorunu: Kosova’nın Rövanşı mı?”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. X, S. 1, 2015, s. 43-61.

Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, R. Murat. *Uluslararası Ceza Hukuku*, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021.

United Nations. “Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Wields Veto”, SC/14808 (8979TH Meeting - PM), 25.02.2022, <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm> (Son Erişim Tarihi 19.08.2022).

United Nations. Resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/ES-11/1). “Aggression against Ukraine”, 02.03.2022, <https://digitallibrary.un.org/record/3959039> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

United Nations. Resolution / adopted by the General Assembly (A/RES/68/262). “Territorial integrity of Ukraine”, 27.03.2014, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/455/17/PDF/N1345517.pdf?OpenElement> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).

Valta, Matthias. Wirtschaftssanktionen gegen Russland und ihre rechtlichen Grenzen, 28.02.2022, <https://verfassungsblog.de/wirtschaftssanktionen-gegen-russland-und-ihre-rechtlichen-grenzen/> (Son Erişim Tarihi: 14.06.2022).

Zimmermann, Felix W.. „Können Russland und Putin verurteilt werden?“, 02.03.2022, <https://www.lto.de/recht/hintergruende/h/igh-istgh-zustaendigkeit-ukraine-krieg-putin-russland-verurteilung/> (Son Erişim Tarihi: 07.05.2022).